

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П.ДРАГОМАНОВА**

Карпюк Роман Петрович

УДК 378 : 364.262 : 37.037

**ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З АДАПТИВНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Київ – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор педагогічних наук, професор
Сущенко Людмила Петрівна,
Національний педагогічний університет імені
М.П.Драгоманова,
завідувач кафедри фізичної реабілітації.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член АПН України
Євтух Микола Борисович,
відділення вищої освіти Академії педагогічних наук
України, академік-секретар;

доктор педагогічних наук, професор

Приступа Євген Никодимович,
Львівський державний університет фізичної
культури, ректор;

доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член АПН України

Синьов Віктор Миколайович,
Інститут корекційної педагогіки та психології
Національного педагогічного університету
імені М.П.Драгоманова, директор.

Захист відбудеться 13 травня 2010 року о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий “ ___ ” _____2010 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.Д. Сиротюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Стрімкі цивілізаційні процеси, технологічний, культурний і духовний прогрес спричинили трансформацію функцій майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання та виникнення нових вимог до якості освіти. Тому перед педагогічною спільнотою стоять надзвичайно важливі завдання, до яких належать традиційні (формування успішної, гармонійної, всебічно розвиненої, освіченої особистості) та інноваційні, що передбачають підготовку майбутніх фахівців до глобальної відповідальної ролі громадян Європи. Державі, суспільству необхідний фахівець, здатний перебудувати свою діяльність відповідно до змін вимог ринку праці. Поворот освіти до особистості, підвищення її ролі в розвитку держави й суспільства, залежність успіху трудової кар'єри людини від високого рівня не тільки її загальної підготовки, а й професійної зумовлюють потребу в зміні підходу до цілей, змісту й організаційної структури професійної підготовки фахівців нової генерації.

Концептуальні положення щодо змісту і організації вищої освіти базуються на засадах Законів України “Про освіту” (1991), “Про вищу освіту” (2001), Державної національної програми “Освіта” (“Україна ХХІ століття”) (1992), Національної доктрини розвитку освіти (2002).

Закони України “Про фізичну культуру і спорт” (1993), “Про підтримку олімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні” (2000), Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту (2004) дозволяють переосмислити цінності фізичної культури, у новому аспекті розглянути її функції щодо адаптивного фізичного виховання.

Дослідженню проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах сучасної парадигми освіти приділяли належну увагу, зокрема таким аспектам: питання філософії освіти (В.П.Андрущенко, І.А.Зязюн, В.Г.Кремень, В.І.Луговий та ін.), неперервна професійна освіта (С.У.Гончаренко, Р.С.Гуревич, Н.Г.Ничкало та ін.), професійна підготовка у вищій школі (А.М.Алексюк, В.І.Бондар, В.І.Євдокімов, М.Б.Євтух, А.Й.Капська, В.С.Курило, О.Г.Мороз, О.С.Падалка, М.І.Шкіль, О.Г.Ярошенко та ін.) педагогічні технології у вищій школі (П.М.Гусак, О.М.Пехота, С.О.Сисоєва та ін.). Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх фахівців досліджували вітчизняні вчені (В.І.Бобрицька, О.А.Дубасенюк, Т.І.Коваль, А.О.Лігоцький, Л.О.Хомич, Я.В.Цехмістер М.Г.Чобітько та ін.), зокрема професійну підготовку майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту розглянуто в працях вітчизняних (Г.М.Арзютова, О.Ц.Демінського, В.І.Завацького, А.П.Коноха, Л.П.Сущенко, О.В.Тимошенка, Б.М.Шияна, Ю.М.Шкрєбтія та ін.) і російських (Л.Е.Варфоломеевої, М.Я.Вилєнського, Г.А.Степанової та ін.) науковців. Особливості підготовки фахівців з адаптивної фізичної культури розглядають як вітчизняні науковці (Р.В.Чудна та ін.), так і російські (Н.В.Астаф'єв,

М.М.Башкирова, Т.П.Бегідова, С.П.Евсєєв, Л.М.Кулікова, Н.Л.Литош, Н.В.Луткова, І.І.Олейникова, О.П.Панфілов і Л.Л.Артамонова, Л.В.Шапкова та ін.). Теоретичні та методичні засади фізичного виховання розроблені такими вітчизняними науковцями, як Е.С.Вільчковський, Н.Ф.Денисенко, О.Д.Дубогай, Т.Ю.Круцевич, О.С.Куц та ін. Значна кагорта вітчизняних науковців (Ю.А.Бріскін, М.М.Линець, А.В.Магльований, Є.Н.Приступа та ін.) присвятили свої праці питанням, пов'язаним з основними напрямками оптимізації підготовки спортсменів-інвалідів. Теоретико-методичні основи спорту інвалідів як складової міжнародного олімпійського руху розглядав Ю.А.Бріскін.

Дослідженню питань, пов'язаних з проблематикою корекційної педагогіки, присвятили свої праці вітчизняні вчені В.І.Бондар, Т.П.Вісковатова, В.М.Синьов, Л.І.Фомічова, М.К.Шеремет та ін. Корекція стану здоров'я осіб з функціональними порушеннями різних органів засобами фізичного виховання не залишилася поза увагою вітчизняних дослідників Н.Г.Байкіна, І.М.Ляхова, Б.В.Сермеєв та ін. і російських (Т.П.Бегідової, С.І.Венєвцова, В.С.Дмитрієва, Л.А.Добриніної та ін.). Закордонні дослідники R.A.Cooper, R.Davis, G.Gehlsen, J.Wilkerson, K.P.De Pauw, C.Higgs, P.Babstock, J.Buck, C.Parsons, C.Sherrill, присвятили свій доробок питанням, пов'язаним з адаптивною фізичною активністю.

Актуальність і доцільність дослідження проблеми зумовлені також необхідністю подолання суперечностей, які виникають між:

- соціальною потребою суспільства у фахівцях з адаптивного фізичного виховання та недостатньою розробкою теоретичних і методичних засад професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах;
- сучасними вимогами, що висуваються до фахівця з адаптивного фізичного виховання, і недостатнім рівнем професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах;
- змінами в змісті фізкультурно-оздоровчої діяльності фахівця з адаптивного фізичного виховання та рівнем їх відображення у змісті, формах і методах підготовки студентів до застосування засобів фізичного виховання з метою соціалізації людей з особливими потребами.

Об'єктивна потреба і соціальне значення виховання здорової нації, необхідність удосконалення фізкультурної освіти для забезпечення ефективної діяльності фахівців нової генерації, недостатня теоретична розробка змісту, форм і методів професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах визначили тему дисертаційного дослідження: **“Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідної

роботи Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова з наукового напрямку “Зміст освіти, форми, методи і засоби підготовки вчителів” (протокол № 5 від 27 січня 2004 р.) та є складовою наукової теми та загальної проблематики наукових досліджень кафедри фізичної реабілітації, а також відповідно до плану науково-дослідної роботи Луцького інституту розвитку людини Університету “Україна” з наукового напрямку “Зміст, форми і методи підготовки майбутніх фахівців для галузі адаптивної фізичної культури” (протокол № 2 від 17 лютого 2005 р.). Автором розроблена модель професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах, визначені умови та шляхи вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

Тема дослідження затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (протокол №2 від 27 вересня 2006 р.) та узгоджена у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол №9 від 28 листопада 2006 р.).

Мета дослідження полягає у науковому обґрунтуванні та розробці теоретичних і методичних засад професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

Відповідно до мети дослідження було поставлено такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати стан розробки проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії та практичній діяльності вищих навчальних закладів.

2. Теоретично обґрунтувати та розробити концепцію компетентнісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

3. Теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити модель професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

4. Визначити критерії та показники сформованості готовності майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності.

5. Виявити організаційно-методичні умови професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

6. Розробити навчально-методичний комплект для забезпечення компетентно орієнтованої професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання для студентів і викладачів вищих навчальних закладів України.

Об’єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх фахівців з

адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження – теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах у контексті компетентнісно орієнтованої парадигми освіти.

Концепція дослідження.

Концепція дослідження полягає у доведенні та обґрунтуванні положення щодо компетентнісної орієнтації навчального процесу як основи професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах, яка, в свою чергу, базується на забезпеченні єдності таких пріоритетних підходів до підготовки майбутніх фахівців, як: *інноваційність*, що означає формування у студентів здатності до самостійної діяльності, нестандартного мислення й ініціативності; *гуманізація*, що передбачає моральний і духовний розвиток студентів; *інтегрованість*, що характеризується спрямуванням навчального процесу на досягнення збалансованості інтересів майбутніх фахівців. Зазначене положення як концептуальна основа дослідження конкретизується у наступній системі ідей.

Принципи адекватності до сучасних вимог, технологічності, варіативності, динамічності, індивідуалізації і диверсифікації виступають теоретичним підґрунтям запропонованої моделі, що має бути зорієнтованою на випереджальні виміри розбудови національної освіти і системно охоплювати цільовий, теоретико-методологічний, змістовий, процесуальний, організаційний та оціночно-результативний блоки професійної підготовки студентів у вищих навчальних закладах.

Компетентнісна орієнтація професійної підготовки визначається створенням і дотриманням таких умов досягнення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання, як забезпечення оптимального функціонування інноваційного навчально-виховного середовища вищого навчального закладу; розвитку творчого потенціалу особистості майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання; забезпечення діалогу між викладачами і студентами у процесі їх суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Особливого значення набуває впровадження сучасних форм моніторингу знань, умінь і навичок студентів, зокрема використання комп'ютерних технологій для педагогічного оцінювання результатів їх професійної підготовки; надання процесу підготовки рефлексивного характеру; комплексне використання друкованих та електронних засобів навчання, впровадження традиційних і дистанційних форм навчання.

Підготовка конкурентоспроможних фахівців у сучасному динамічному світі має включати три рівні, кожен з яких відрізняється ступенем соціальної і особистісної спрямованості професійного становлення студентів і відображає динаміку розвитку їх компетентності від вузькоспеціальної через соціально-професійну до індивідуально-професійної.

Широка контекстність поняття “професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання” зумовлює здійснення наукового пошуку в таких аспектах: методологічному, теоретичному і практичному.

Методологічним концептом передбачалася структурна перебудова та реорганізація вищої фізкультурної освіти зі спеціалізації “Адаптивне фізичне виховання” на основі таких підходів:

- *акмеологічного*, який дозволяє розглянути особистість майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання як таку, що спроможна досягнути вершин у педагогічній та професійній діяльності;
- *аксіологічного*, який дозволяє розглядати особистість майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання як абсолютну цінність, представляє процеси виховання й навчання студента вищого навчального закладу як процеси ціннісного формування й самовизначення, інтеріорізації культурних цінностей, які в остаточному підсумку становлять аксіологічне освітнє “Я” особистості майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання;
- *компетентнісно орієнтованого*, який розкриває аспекти формування компетентності майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі;
- *культурологічного*, який припускає розвиток базової культури особистості: культури життєвого самовизначення й саморозвитку творчої індивідуальності майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання; культури праці; політичної й економіко-правової культури; духовної й фізичної культури, культури міжнаціонального й міжособистісного спілкування;
- *особистісно-діяльнісного*, реалізація якого передбачає розгляд особистості майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання як суб’єкта діяльності й спілкування, яка формується у діяльності й у спілкуванні з іншими людьми, визначає характер цієї діяльності й спілкування;
- *синергетичного*, який розкриває принципи розвитку систем, що самоорганізуються. Зовнішня відкритість системи забезпечується гнучким реагуванням на швидко змінювану соціально-педагогічну ситуацію, прагненням чітко виконати соціальне замовлення. Внутрішня відкритість системи пов’язана із прагненням у кожному випадку підібрати для певного студента індивідуальну траєкторію розвитку з урахуванням його психологічних особливостей, здібностей і схильностей;
- *системного*, який забезпечує цілісність навчально-виховного процесу, сприяючи його оптимізації, і дозволяє розглядати процес професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання як єдину систему з різноманітними внутрішніми спадкоємними зв’язками.

Теоретичним концептом визначалася система дефініцій, покладених в основу розуміння сутності, змісту та структури професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних

зкладах, вихідних критеріїв і показників сформованості готовності майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності.

Практичним концептом передбачалося експериментальне впровадження моделі професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

Зазначені концептуальні положення покладені в основу формулювання загальної та часткових гіпотез.

Загальна **гіпотеза дослідження** полягає в тому, що процес професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах буде ефективним, якщо система професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання буде спрямована на задоволення потреб галузі “Фізичне виховання, спорт і здоров’я людини” у кваліфікованих кадрах на рівні сучасних і перспективних вимог, стане одним з важливих засобів реалізації державної політики зайнятості й соціального захисту населення.

Загальну гіпотезу конкретизовано в **часткових гіпотезах**:

1. Професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах буде ефективною, якщо вона стане динамічною системою з відносною автономією структурних блоків: цільового, теоретико-методологічного, змістового, процесуального, оціночно-результативного.

2. Рівень професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах підвищиться, якщо підвищаться рівні його складових: *рівень вузькоспеціальної компетентності* (рівень формує професійну спрямованість і систему знань, умінь і навичок, які сприяють набуттю досвіду розв’язання типових професійних завдань і проблем); *рівень соціально-професійної компетентності* (рівень об’єднує в собі соціальну й спеціальну компетентність і характеризує здатність індивіда ставити проблему професійної реалізації одночасно в соціальних й особистісних категоріях); *рівень індивідуально-професійної компетентності* (рівень спрямовується на самореалізацію майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання, формування його особистої філософії й досягнення особистого успіху).

3. Ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах зростає, якщо під час навчання формуються професійно значущі якості майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання, особистісні структури і здатності, які дозволяють йому самостійно вибудовувати вектор свого професійного зростання.

Методологічну основу дослідження забезпечили філософські, психологічні, педагогічні положення гуманістичного спрямування; основні положення теорії пізнання; теорії систем; загальнофілософські ідеї розуміння людини як абсолютної цінності й самоцілі суспільного прогресу; системний

підхід до організації навчального-виховного процесу у вищих навчальних закладах, в яких здійснюється професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання; культурологічний, аксіологічний, особистісно-діяльнісний, акмеологічний, синергетичний та системний підходи до формування особистості майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання; принципові положення нормативних документів щодо професійної діяльності у галузі адаптивного фізичного виховання; нова парадигма вищої освіти в умовах відродження української нації.

Теоретичну основу дослідження становлять положення наукових праць із таких проблем: філософії освіти (В.П.Андрущенко, І.А.Зязюн, В.Г.Кремень, В.І.Луговий та ін.), неперервної професійної освіти (С.У.Гончаренко, Р.С.Гуревич, Н.Г.Ничкало, С.О.Сисоєва), професійної підготовки майбутніх фахівців (В.І.Бобрицька, О.А.Дубасенюк, М.Б.Євтух, Т.І.Коваль, А.О.Лігоцький, Л.О.Хомич, М.Г.Чобітько, Я.В.Цехмістер та ін.), професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (Г.М.Арзютов, О.Ц.Демінський, А.П.Конох, В.С.Курило, Л.П.Сущенко, Б.М.Шиян, Ю.М.Шкретій та ін.), підготовки фахівців для галузі адаптивної фізичної культури у зарубіжних країнах (Р.В.Конькова, В.В.Кузін, М.Є.Кутепов, Р.В.Чудна та ін.), положення педагогічної науки про значення адаптивного фізичного виховання у формуванні особистості (С.П.Євсеєв, Т.Ю.Круцевич, Т.В.Федорова, І.Цвок, Р.В.Чудна, Л.В.Шапкова та ін.).

Методи дослідження. Для розв'язання означених завдань, досягнення мети й перевірки гіпотези використовувався комплекс загальнонаукових методів: *теоретичних* – метод концептуально-порівняльного аналізу, за допомогою якого зіставлялися наявні у психолого-педагогічній літературі та у літературі з теорії і методики адаптивного фізичного виховання теоретичні підходи до визначення й обґрунтування концепції професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах; метод структурно-системного аналізу, який було використано для розробки моделі професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах та аналізу результатів її впровадження у практичну діяльність вищих навчальних закладах України; метод узагальнення та систематизації, який дозволив зробити висновки при з'ясуванні теоретичних і методичних засад професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах; *емпіричних* – локальний педагогічний експеримент щодо впровадження моделі професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах; методи анкетування, тестування, педагогічного спостереження, самоспостереження, реєстрації результатів, статистичної обробки одержаних даних для аналізу стану проблеми в практичній діяльності вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, відбору методик оцінювання ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з

адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах, методи математичної статистики, зокрема t-критерій Стьюдента та факторний аналіз, використовувалися для обробки результатів педагогічного експерименту

Експериментальна база дослідження. Експериментальна робота проводилася у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Запорізькому національному університеті, Луцькому інституті розвитку людини Університету “Україна”, Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, Приватному вищому навчальному закладі “Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем’янука”, Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника та Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького. Всього експериментальним дослідженням було охоплено 8 вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації; 1084 особи: 928 студентів вищих навчальних закладів і 156 викладачів вищих навчальних закладів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

- *вперше* на основі цілісного наукового аналізу теоретично обґрунтовано та розроблено концепцію компетентісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах; теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено модель професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах;
- *уточнено* понятійно-термінологічний апарат вищої фізкультурної освіти зі спеціалізації “Адаптивне фізичне виховання”, що стосується зокрема таких понять, як “професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання”, “готовність майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності”, “адаптивне фізичне виховання”; структурні компоненти готовності майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності (мотиваційний, когнітивний, рефлексивно-діяльнісний та особистісний), критерії та показники сформованості готовності майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності;
- *удосконалено* форми і методи професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання з урахуванням ідей гуманізації та демократизації освіти, творчого розвитку особистості, можливостей використання комп’ютерних технологій;
- *подальшого розвитку набули* положення щодо розвитку і структурування змісту професійної підготовки фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах з урахуванням можливостей особистості майбутнього фахівця у виборі свого освітнього й професійного спрямування інтеграції України у світове співтовариство.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в

тому, що розроблено та впроваджено: *навчально-методичний комплект* для професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання для студентів і викладачів вищих навчальних закладів України (*навчальний план* підготовки майбутніх фахівців зі спеціалізації “Адаптивне фізичне виховання”; *навчальні програми* з дисциплін “Вступ до спеціальності”, “Теорія та методика адаптивного фізичного виховання”, “Окремі методики фізичного виховання”, “Адаптивна рухова рекреація”, “Фізична реабілітація осіб з особливими потребами”, “Адаптивний спорт”, “Лікарсько-педагогічний контроль в адаптивному фізичному вихованні”, “Технічні засоби в адаптивному фізичному вихованні”; *навчально-методичний посібник* “Професійна підготовка фахівців для галузі адаптивної фізичної культури в зарубіжних країнах”; *навчальний посібник* “Термінологія вищої фізкультурної освіти з напрямку “Адаптивне фізичне виховання; *методичні рекомендації* з історії адаптивного спорту; *тестові завдання* з адаптивної фізичної культури; *комп’ютерна програма* “КСЛ: Тестувальний комплекс щодо формування готовності майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності” (у співавторстві з Л.П.Сущенко, О.М.Лінчуком, отримано свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір №27960 від 11.03.2009, видане Державним департаментом інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України); *електронні версії* посібників, методичних рекомендацій і тестових завдань.

Матеріали дослідження можуть бути використані у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів, в яких здійснюється підготовка бакалаврів і магістрів до майбутньої професійної діяльності у галузі адаптивного фізичного виховання, покладені в основу створення підручників, посібників, методичних рекомендацій та тестових завдань, а також моніторингу знань студентів.

Впровадження результатів дослідження. Результати дослідження впроваджено в систему професійної підготовки майбутніх фахівців у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського (акт №10/7 від 26.01.2009), у Волинському національному університеті імені Лесі Українки (акт № 3/3250 від 07.10.2008), у Запорізькому національному університеті (довідка №01-25/101 від 26.12.2008), у Луцькому інституті розвитку людини Університету “Україна” (довідка №10 від 15.01.2009), у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова (довідка № 02-10/2567 від 25.12.2008), у Приватному вищому навчальному закладі “Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем’янчука” (довідка № 01/82 від 09.02.2009), у Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького (акт №428/01-11 від 10.03.2009).

Особистий внесок автора полягає у визначенні основних понять першого та третього модулів навчального посібника “Термінологія вищої

фізкультурної освіти з напрямку “Адаптивне фізичне виховання”, написаного у співавторстві з Л.П.Сущенко; у визначенні особливостей професійної підготовки фахівців для галузі адаптивної фізичної культури в зарубіжних країнах і в Російській Федерації у навчально-методичному посібнику “Професійна підготовка фахівців для галузі адаптивної фізичної культури в зарубіжних країнах”, написаного у співавторстві з Л.П.Сущенко; у розробці історичного екскурсу до проблеми виникнення та розвитку адаптивного спорту у методичних рекомендаціях з історії адаптивного спорту, написаних у співавторстві з Л.П.Сущенко; у розробці 18 тестових завдань у тестових завданнях з адаптивної фізичної культури, написаних у співавторстві з Л.П.Сущенко; у розробці 10 тестових завдань у тестових завданнях з теорії та методики фізкультурно-оздоровчої роботи в центрах інваспорту, написаних у співавторстві з О.Г.Томащук; у розробці концептуальних ідей та висновків у матеріалах конференцій “Адаптивне фізичне виховання як передумова зміцнення здоров’я інвалідів” і “Магістральні напрями адаптивної фізичної культури”, написаних у співавторстві з Л.П.Сущенко; у моніторингу програм реабілітаційного супроводу навчання студентів з особливими потребами у публікації, написаній у співавторстві з Н.О.Беліковою; в обґрунтуванні мети, завдань, вимог до знань та умінь студентів у навчальних програмах, написаних у співавторстві з Ю.М.Андрійчук, Н.О.Беліковою, І.В.Савчуком, А.М.Сітовським та О. Г.Томащук.

Вірогідність одержаних результатів дослідження забезпечено методологічною і теоретичною обґрунтованістю його вихідних позицій, використанням комплексу взаємопов’язаних методів дослідження, адекватних до об’єкту, предмету, меті та завданням дослідження; ретроспективним логіко-системним дослідженням значного обсягу літературних джерел, документів і матеріалів, педагогічних і психологічних праць, поєднанням кількісного і якісного аналізу отриманих результатів, їх математичною обробкою, а також позитивними наслідками експериментальної роботи.

Апробація результатів дослідження здійснювалася у процесі експериментальної роботи, виступах на наукових і науково-практичних конференціях, у тому числі на Міжнародних: “Здоров’я і освіта: проблеми і перспективи” (Донецьк, 2008), “Фізична культура, спорт і здоров’я” (Харків, 2008), “Здорове довкілля – здорова нація” (Бердянськ, 2008), “Фізичне виховання, спорт і культура здоров’я у сучасному суспільстві” (Луцьк, 2008), “Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі” (Київ, 2008), “Молодь: освіта наука, духовність” (Київ, 2008), “Актуальные вопросы высшего профессионального образования” (Донецк, 2009), “Проблеми здоров’я і перспективи розвитку спорту, фізичного виховання молоді в сучасному світі” (Бердянськ, 2009); на Всеукраїнських: “Перший крок у науку” (Луганськ, 2008), (Луганськ, 2009), “Культура ХХІ століття: стан, проблеми, перспективи” (Рівне, 2009);

“Валеологічна освіта в навчальних закладах України: стан, напрямки й перспективи розвитку” (Кіровоград, 2009), “Актуальні проблеми розвитку спорту для всіх: досвід, досягнення, тенденції” (Тернопіль, 2009), “Фізична культура, спорт та здоров’я нації” (Вінниця, 2009); на науково-практичній конференції “Інформаційні технології в системі підготовки фахівців у вищій школі” (Київ, 2008), на науковій конференції “Актуальні проблеми фізичного виховання та спорту на сучасному етапі” (Чернігів, 2009), круглого столу “Сучасні проблеми фізичного виховання і розвитку учнівської та студентської молоді” (Київ, 2009), а також на засіданнях кафедри здоров’я і фізичної культури та кафедри фізичної реабілітації Луцького інституту розвитку людини Університету “Україна”.

Кандидатська дисертація на тему “Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до розв’язання педагогічних ситуацій” захищена у 2005 році. Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської дисертації не використовуються.

Публікації. Основний зміст і результати дослідження висвітлено у 49 публікаціях, 33 з яких є одноосібними. Серед них 1 монографія, 1 навчальний посібник, 1 навчально-методичний посібник, 2 збірки тестових завдань, 1 методичні рекомендації, 8 навчальних програм з дисциплін, 23 статі у провідних наукових фахових виданнях, що затвердженні ВАК України, 12 статей і тез у збірниках Міжнародних і Всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, шести розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 541 сторінка (основна частина – 381 сторінка, додатки – 87 сторінок). Список використаних джерел містить 620 найменувань, з них 44 – роботи автора, 22 – іноземними мовами. Робота містить 62 таблиці, 59 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми і доцільність її наукової розробки, визначені мета, завдання, об’єкт, предмет, викладено концепцію дослідження, сформульовано гіпотезу, охарактеризовано методологічні та теоретичні основи дослідження, розкрито його наукову новизну, практичне значення, доведено вірогідність отриманих результатів, подано відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі **“Теорія та методологія дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах”** подано характеристику базових понять дослідження; розглянуто характеристику суб’єкта педагогічної діяльності майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання.

На підставі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури та

інформаційних ресурсів мережі Інтернет охарактеризовано основні поняття дослідження, які розподілено на три групи.

Введено у науковий обіг такі поняття:

- “професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання як процес, який здійснюється у вищих навчальних закладах з метою підготовки кваліфікованого фахівця відповідного профілю, конкурентоспроможного на ринку праці, компетентного у створенні програм фізичного виховання людей з особливими потребами різних категорій і віку, здатного допомогти їм адаптуватися до умов навколишнього середовища, готового до постійного професійного зростання та соціальної професійної мобільності”;
- “підготовленість майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності розглядається як результат процесу комплексної організації навчально-виховних впливів, спрямованих на формування у студента вищого навчального закладу позитивного ставлення до фізкультурно-оздоровчої роботи з людьми з особливими потребами, оволодіння системою методологічних поглядів, переконань, теоретичних знань і концепцій, практичних умінь і навичок, необхідних для розв’язання професійних завдань у сфері адаптивного фізичного виховання”;
- “готовність майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності як інтегративне утворення особистості, що включає високу мотивацію вибору навчальної й професійної діяльності, професійно значущі якості особистості, сукупність професійно орієнтованих знань, умінь і навичок, а також досвід застосування засобів фізичного виховання з метою соціалізації людей з особливими потребами, покращення їх фізичних і психічних здібностей та вдосконалення функціональних можливостей”;
- “майбутній фахівець з адаптивного фізичного виховання як особистість, яка у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу здобуває кваліфікацію, розвиває креативне мислення, оволодіває й творчо осмислює принципи, засоби, методи і форми адаптивного фізичного виховання”;
- “творчий потенціал особистості майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання як сукупність реальних можливостей, умінь і навичок, на основі якого будується й регулюється її діяльність, розвивається почуття відкритості до всього нового нестереотипного й оригінального та здатність швидко змінювати прийоми дій відповідно до нових умов діяльності у сфері адаптивної фізичної культури”.

Уточнено сутність понять “адаптивна фізична культура” та “адаптивне фізичне виховання”. Адаптивна фізична культура розглядається як органічна частина загальної культури особистості і суспільства, сукупність матеріальних і духовних цінностей, які створюються і використовуються суспільством для соціалізації людей з особливими потребами.

Адаптивне фізичне виховання розглядається як процес покращення фізичних і психічних здібностей людини з особливими потребами, розвитку її фізичних якостей, формування у неї рухових умінь та навичок, необхідних для адаптації до навколишнього середовища та інтеграції в сучасний соціальний і культурний простір.

Характеризуючи суб'єкт педагогічної діяльності майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання, зазначено, що визнання людей з особливими потребами як рівноправних членів суспільства, їхньої самоцінності, а також обов'язків держави щодо створення особливих умов для їхнього виховання й розвитку, творчої самореалізації – основа для формування стосунків з цієї категорією населення в процесі занять з адаптивного фізичного виховання.

З'ясовано, що слово “інвалід” поступово виходить із вжитку, витісняючись такими словосполученнями: “людина з особливими потребами”, “людина з обмеженнями окремих функцій”, “неповносправні особи”, “людина з обмеженими можливостями”, “людина з функціональними порушеннями”, “людина з обмеженими фізичними спроможностями”.

Доведено, що адаптивне фізичне виховання повинно бути спрямованим на розв'язання таких завдань: формування у людини з особливими потребами знань про цінності фізичної культури; виховання у неї адекватної оцінки власних фізичних і психічних можливостей, подолання її комплексів непевності, неповноцінності; виховання у неї усвідомленого й активного ставлення до здоров'я, систематичних занять фізичними вправами; формування позитивної мотивації, стійкого інтересу й потреби до фізкультурно-оздоровчої діяльності; виховання відповідальності, ініціативи, цілеспрямованості, творчості, наполегливості в подоланні труднощів; виховання дисципліни, вміння управляти своїми емоціями, підкорятися загальним правилам і нормам соціальної поведінки; формування навичок самовиховання: самоосвіти, самоорганізації, самодисципліни, самопостереження, самооцінки, самоконтролю, самообмеження, саморегуляції та самореабілітації. Вказано, що формулювання завдань адаптивного фізичного виховання є лише необхідною спрямованістю педагогічного процесу. Успіх їх розв'язання визначається професіоналізмом, компетентністю, майстерністю фахівця з адаптивного фізичного виховання.

У другому розділі **“Проблема професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у теорії і практиці вищої освіти”** охарактеризовано проблему професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у педагогічній теорії; розглянуто сутність професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах; проаналізовано сучасний стан професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах України.

Виявлено складові професіоналізму фахівця з адаптивного фізичного виховання, до яких віднесено професіоналізм діяльності й особистості фахівця з адаптивного фізичного виховання; нормативну регуляцію; мотивацію на саморозвиток і професійні досягнення; рефлексивну самоорганізацію; творчий інноваційний потенціал особистості фахівця з адаптивного фізичного виховання; належний рівень здоров'я, фізичних і психічних кондицій у фахівця з адаптивного фізичного виховання.

У контексті професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах уточнено теоретичний зміст поняття “професійна компетентність майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання”, під яким розуміється інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей студента, що відображає рівень його знань, умінь і навичок, достатніх для формування індивідуального педагогічного стилю у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності з людьми з особливими потребами.

До вмінь, якими повинен володіти майбутній фахівець з адаптивного фізичного виховання, віднесено оцінні, гностичні, прогностичні, проектувальні, конструктивні, комунікативні та організаторські.

До психологічних особистісно-діяльнісних якостей, якими повинен володіти майбутній фахівець з адаптивного фізичного виховання віднесено емоційність, відкритість, терпимість щодо поведінки людей з особливими потребами, стресостійкість, оптимізм, розвинені інтуїція, пам'ять, логічне мислення, увага, творча уява, воля, мотиваційна сфера, самоактуалізаційна спрямованість, самосвідомість.

До розумових особистісно-діяльнісних якостей, якими повинен володіти майбутній фахівець з адаптивного фізичного виховання віднесено аналітичність, швидкість реакції, розвинену креативність, спостережливість, критичність мислення, рефлексивність, ситуативно-дієве мислення, гнучкість, глибина й широта мислення.

До поведінкових особистісно-діяльнісних якостей, якими повинен володіти майбутній фахівець з адаптивного фізичного виховання віднесено: комунікабельність, ініціативність і заповзятливість, здатність до імпровізації, відповідальність, дисциплінованість, сміливість і рішучість, цілеспрямованість, ризикованість (у розумних межах), самостійність щодо прийняття рішення стосовно фізичних можливостей людей з особливими потребами.

У процесі дослідження визначені структурні компоненти готовності майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності: мотиваційний, когнітивний, рефлексивно-діяльнісний, особистісний. *Мотиваційний компонент* передбачає наявність у студентів системи особистісних сенсів, мотивів, інтересів, ціннісних орієнтацій, потреб, які спрямовані на роботу у сфері адаптивної фізичної культури; *когнітивний компонент* характеризує наявність у студентів сукупності знань про сутність та

специфіку діяльності у сфері адаптивної фізичної культури; *рефлексивно-діяльнісний компонент* передбачає наявність у студентів комплексу вмінь і навичок щодо використання технологій оздоровлення людей з особливими потребами у структурі власної професійної діяльності; *особистісний компонент* передбачає наявність у студентів відповідних якостей, комунікативних здібностей, творчого потенціалу.

Показано, що особливості професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах України пов'язані з тим, що є досить новим напрямом професійної підготовки майбутніх фахівців. Підготовка фахівців здійснюється за спеціалізаціями, до яких віднесено “Адаптивне фізичне виховання” та “Паралімпійський спорт”. Спостерігається незначна кількість студентів вищих навчальних закладів, які отримують кваліфікації з названих спеціалізацій.

Результати дослідження підтвердили актуальність і доцільність розробки обраної теми дослідження. Аналіз результатів анкетування 928 студентів показав, що вважають за необхідне здійснювати підготовку майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання 74,87% студентів; вважають себе підготовленими до організації й проведення роботи з людьми з особливими потребами лише 16,21% студентів; володіють знаннями про сутність, мету, завдання й зміст адаптивної фізичної культури 28,69% студентів; володіють знаннями про сутність, мету, завдання й зміст адаптивного фізичного виховання 30,11% студентів; вважають себе підготовленими для майбутньої професійної діяльності зі спортсменами-інвалідами 20,27% студентів; володіють знаннями про сутність, мету та завдання фізичної реабілітації 25,62% студентів; володіють знаннями з історії розвитку спорту інвалідів 19,62% студентів; володіють знаннями про формування спортивного руху спортсменів-інвалідів в Україні 22,87% студентів; володіють уміннями підбирати з урахуванням сучасного стану науки й передової практики діагностуючі засоби та методи й оцінювати стан рівня розвитку морфофункціональних систем організму людини, залученої до регулярних занять адаптивним фізичним вихованням, 19,27% студентів; володіють уміннями вивчати з позиції сучасних досягнень психолого-педагогічної науки, інноваційних практичних технологій мотиви людей з особливими потребами до оволодіння цінностями адаптивної фізичної культури 20,03% студентів; володіють уміннями визначати мету й завдання конкретного уроку та фізкультурно-оздоровчого заходу з особами з особливими потребами 31,52% студентів; володіють уміннями здійснювати перспективне, поточне й оперативне планування навчальних і фізкультурно-оздоровчих занять з людьми з особливими потребами 20,01% студентів; володіють уміннями розробляти програми спортивних свят, в яких беруть участь особи з особливими потребами 29,28% студентів; володіють уміннями здійснювати лікарсько-педагогічний контроль, профілактику травматизму,

надавати першу долікарську допомогу, стежити за технікою безпеки 30,58% студентів.

Аналіз анкетування 156 викладачів засвідчив, що вважають за необхідне виокремити спеціалізацію “Адаптивне фізичне виховання” для професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах України 86,46% викладачів; вважають за необхідне створити спеціальність “Адаптивне фізичне виховання” для підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах України 64,19% викладачів; вважають, що майбутній фахівець з адаптивного фізичного виховання повинен отримати кваліфікацію “Учитель фізичної культури, фахівець з адаптивного фізичного виховання” 55,44% викладачів, кваліфікацію “фахівець з фізичної реабілітації, фахівець з адаптивного фізичного виховання” – 32,16% викладачів, кваліфікацію “Вчитель фізичної культури, фахівець з виду спорту у паролімпійському спорті” – 5,92% викладачів, кваліфікацію “Тренер-викладач, фахівець з виду спорту у паролімпійському спорті” – 6,07% викладачів; задоволені наявним навчально-методичним забезпеченням, необхідним для здійснення професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання 22,58% викладачів.

У третьому розділі **“Професійна підготовка майбутніх фахівців для галузі адаптивної фізичної культури в зарубіжних країнах”** розкрито особливості професійної підготовки фахівців для галузі адаптивної фізичної культури в зарубіжних країнах; охарактеризовано професійну підготовку фахівців з адаптивної фізичної культури в Російській Федерації.

На основі теоретичного аналізу наукової літератури (Р.В.Конькова, В.В.Кузін, М.Є.Кутепов, Р.В.Чудна та ін.) та інформації з мережі Інтернет показано, що у зарубіжних вищих навчальних закладах здійснюється підготовка майбутніх фахівців з Adapted Physical Education для роботи у галузі адаптивної фізичної культури, наведено фрагменти навчальних планів підготовки.

Показано, що у США програма Університету штату Огайо (США) спрямована на підготовку таких фахівців, як Physical Education Pedagogy, Adapted Physical Education and Physical Education Teacher (педагог фізичної культури, фахівець з адаптивного фізичного виховання й викладач фізичної культури). Цей університет випускає журнал “Адаптивна фізична активність” (APAQ), який є офіційним журналом Міжнародної федерації адаптивної фізичної активності (IFAPA). В Університеті штату Індіана у Школі здоров’я, фізичного виховання та рекреації здійснюють підготовку магістрів з адаптивної фізичної культури, які володіють знаннями з теорії управління основними процесами руху індивідуумів із фізичними недоліками. Наведено фрагменти навчальних планів різних американських університетів.

У Німеччині в Університеті Дортмунда здійснюється підготовка фахівців у департаменті “Реабілітація й педагогіка при розумовій неповноцінності”.

Спеціальність “Реабілітація й педагогіка при розумовій неповноцінності” як перша *sonderpädagogische* спеціальність може комбінуватися з такими особливими педагогічними спеціальностями: “Реабілітація й педагогіка при психічних розладах і порушеннях правильного ставлення до навколишнього середовища”; “Реабілітація й педагогіка при фізичному недоліку”; “Реабілітація й педагогіка при навчальній затримці”; “Реабілітація й педагогіка при поміченій затримці”; “Реабілітація й педагогіка при мовних порушеннях, комунікативних порушеннях і слухових порушеннях”.

У Франції в університеті К.Бернара в м. Ліоні здійснюється підготовка викладачів фізичного виховання, фахівців з роботи з інвалідами, тренерів, спортивних менеджерів. На етапі спеціалізованого навчання студенти за профілями підготовки розподілені таким чином: викладачі фізичного виховання – 45 %; тренери – 15 %; фахівці з роботи з інвалідами – 10 %; спортивні менеджери – 30 %.

У Польщі випускники зі спеціальності “Реабілітація і здоров’я” підготовлені до відновлення справності, втраченої внаслідок хвороб і уражень, роботи з неповносправними, спрямованої на залучення їх до життя, формування справності осіб будь-якого віку, обслуговування технічних знарядь, які використовують в процесі реабілітації.

У Болгарії в Національній спортивній академії введено основний курс з адаптивної фізичної активності для студентів таких спеціальностей, як фізична культура, спортивні змагання і фізіотерапія.

У Чехії у Палацькому університеті Оломоуц здійснюють підготовку фахівців з адаптивної фізичної активності на декількох рівнях для роботи з дітьми і дорослими з функціональними обмеженнями.

У Латвії з 2000 року в Латиській академії спортивної освіти розпочалася підготовка фахівців з *Adapted Physical Education* (адаптивного фізичного виховання).

Доведено, що 29 університетів з багатьох європейських держав беруть участь у програмі підготовки кадрів *Erasmus Mundus Master’s Course* – Європейський магістр з адаптивної фізичної активності, спрямовану на підготовку аспірантів, що вивчають дослідницьку методологію адаптивної фізичної активності та технічні аспекти фізичної діяльності, адаптованої для особливих груп населення.

Випускникам факультету рухової діяльності людини й масової фізичної культури в Австралії присуджують академічну ступінь доктора за спеціалізацією “Фізичне виховання інвалідів”.

Наведено приклади сайтів, які опікуються проблемами адаптивного фізичного виховання: *Adapted Physical Activity Council (APAC)* – Рада американської Асоціації активного способу життя й фітнесу (AAALF), *P.E.Central* – P.E.Центральний вебсайт для загального фізичного педагога; *The National Center on Physical Activity and Disability* – Національний центр фізичної

активності й недієздатності; National Consortium for Physical Education and Recreation for Individuals with Disabilities (NCPERID) Національний консорціум для фізичної культури й відпочинку для недієздатних людей; Adapted Physical Education National Standards – Адаптивне фізичне виховання національні стандарти, веб-сайт спрямований на певне інформаційне забезпечення компетентності, необхідної для фахівця, який визнаний як CAPE (a Certified Adapted Physical Educator) (Сертифікований Педагог з адаптивного фізичного виховання).

Зазначено, що вища фізкультурна освіта в Росії є багаторівневою, номенклатура спеціальностей стала стрімко розширюватися відповідно до міжнародних традицій й потреб суспільства.

Аналіз літератури з адаптивної фізичної культури (С.П.Євсєєв, Н.Л.Литош, Л.В.Шапкова, Т.В.Федорова та ін.) дозволив обґрунтувати *наукову значущість спеціальності*, яка полягає у створенні методології комплексної адаптації інвалідів за допомогою фізичних вправ; у створенні нової дисципліни “Теорія й методика адаптивної фізичної культури” для недостатньо охопленого фізичною освітою контингенту; у розробці професійно-освітньої програми, що є новою галуззю знань, яка синтезує знання теорії й методики фізичної культури, гуманістичної психології, дефектології, медицини, патології, біологічної адаптології. *Практична значущість спеціальності* визначається діапазоном можливостей професійної діяльності майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання, яка може здійснюватися у сфері адаптивного фізичного виховання, адаптивного спорту, фізичної реабілітації; з людьми будь-якого віку, різних груп і категорій інвалідності, з різними ураженнями слуху, зору, інтелекту, опорно-рухового апарату, внутрішніх органів; у різних ланках фізкультурного руху інвалідів: у дошкільних навчальних закладах, спеціальних школах-інтернатах, лікувальних установах, спортивних клубах, збірних командах з видів спорту.

Вказано, що у Російській Федерації більш, ніж у 50 вищих навчальних закладах (фізичної культури, педагогічних і медичних) здійснюється освітня діяльність за спеціальністю вищої професійної освіти 022500 “Фізична культура для осіб з відхиленнями в стані здоров’я (адаптивна фізична культура)”. Проблемне поле адаптивної фізичної культури включено в паспорт спеціальності науковців 13.00.04 – теорія та методика фізичного виховання, спортивного тренування, оздоровчої й адаптивної фізичної культури, з якої захищені десятки кандидатських і докторських дисертацій. Міністерство з праці й соціального розвитку Російської Федерації затвердило дві нові посади працівників фізичної культури: тренер-викладач з адаптивної фізичної культури (включно зі старшим) і інструктор-методист з адаптивної фізичної культури (включно зі старшим). Публікується щоквартальний журнал “Адаптивна фізична культура”, включений ВАК Міністерства освіти Російської Федерації до переліку провідних наукових видань, у яких повинні друкуватися

матеріали докторських дисертацій. Підготовлено й опубліковано значну кількість навчальних посібників з адаптивної фізичної культури.

Аналіз особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців для галузі адаптивної фізичної культури у зарубіжних країнах став теоретичним підґрунтям розробки концепції професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

У четвертому розділі **“Концептуальні підходи до професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання”** розкрито концепцію компетентісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах; розглянуто модель професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

Сформульовано основні положення компетентісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах. Компетентісно орієнтована професійна підготовка майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах має складатися з трьох рівнів: *рівень вузькоспеціальної компетентності* формує професійну спрямованість і систему знань, умінь і навичок, які сприяють набуттю досвіду вирішення типових професійних завдань і проблем; *рівень соціально-професійної компетентності* об'єднує соціальну й спеціальну компетентність і характеризує здатність індивіда ставити проблему професійної реалізації одночасно в соціальних й особистісних категоріях; *рівень індивідуально-професійної компетентності* спрямовується на самореалізацію майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання, формування його особистої філософії й досягнення особистого успіху. Реалізація всіх трьох рівнів у процесі підготовки фахівця в системі вищої фізкультурної освіти дозволить майбутньому фахівцеві з адаптивного фізичного виховання успішно адаптуватися до сучасного динамічного світу, бути конкурентоспроможним, постійно підвищувати рівень власної кваліфікації.

Компетентісно орієнтована професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання ґрунтується на загальних дидактичних принципах організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, специфічних принципах змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання, принципах, які стосуються оволодіння студентами навчальною інформацією.

Професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання є складовою системи професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту та передбачає органічне поєднання у навчально-виховному процесі традиційних та інноваційних методів навчання, комплексне використання друкованих і електронних засобів навчання, впровадження традиційних і дистанційних форм навчання.

Теоретично обґрунтовано та розроблено перевірено модель професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах, яка включає такі *структурні блоки*: цільовий, теоретико-методологічний, змістовий, процесуальний, організаційний, оціночно-результативний (рис. 1). *Цільовий блок* визначається метою та завданнями професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах. *Теоретико-методологічний блок* визначається методологічними підходами та принципами професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах. *Змістовий блок* визначається системою знань, умінь та навичок з навчальних дисциплін: “Теорія та методика адаптивного фізичного виховання”, “Окремі методики адаптивного фізичного виховання”, “Адаптивна рухова рекреація”, “Фізична реабілітація осіб з особливими потребами”, “Адаптивний спорт”, “Лікарсько-педагогічний контроль в адаптивному фізичному вихованні”, “Технічні засоби у адаптивному фізичному вихованні”, а також освітньою, виховною, розвиваючою, координуючою й інтегруючою функціями. *Процесуальний блок* визначається формами та методами професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах. *Оціночно-результативний блок* визначається структурними компонентами готовності майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності: мотиваційним, когнітивним, рефлексивно-діяльнісним, особистісним; критеріями та показниками сформованості готовності майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності та рівнями (низьким, середнім і високим). *Результатом* є позитивна динаміка рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності.

У п'ятому розділі **“Організаційно-методичні умови професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах”** проаналізовано зміст професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах; відібрано форми і методи професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах; охарактеризовано використання комп'ютерних технологій для педагогічного оцінювання ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах; розкрито основні напрями модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

Відбір змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах передбачає раціональний відбір та дозування навчального матеріалу відповідно до сучасних уявлень про адаптивне фізичне виховання; розподіл навчального матеріалу відповідно до кредитно-модульної системи організації навчання.

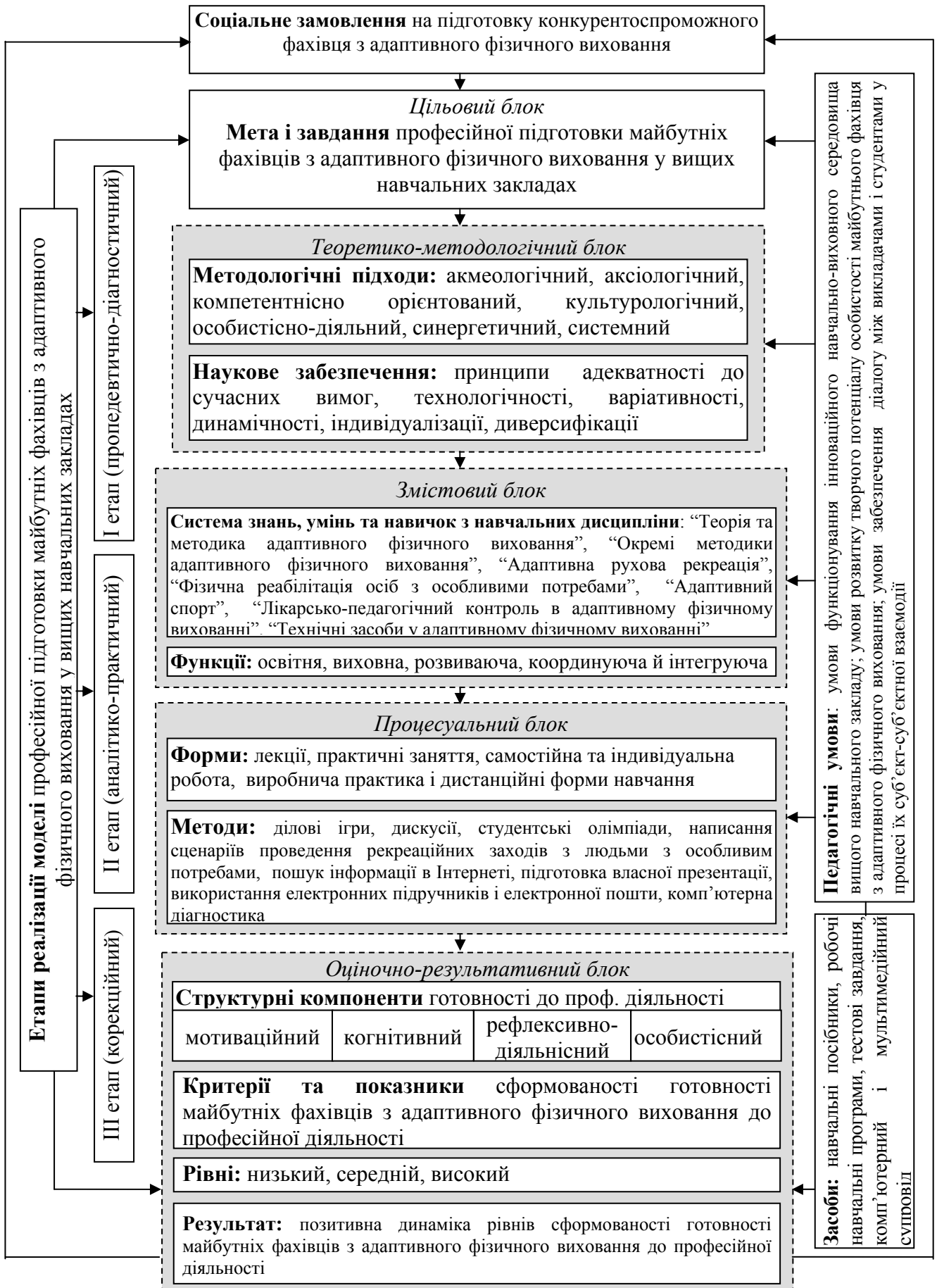

Рис. 1. Модель професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах

Складність формування змістового компонента полягає в тому, що розв'язання специфічних завдань адаптивного фізичного виховання вимагає набуття нових знань на основі комплексу досягнень у галузі фізичної культури, медицини, психології й корекційної педагогіки. Встановлено, що удосконалення професійної підготовки повинно будуватися на основі інтеграції знань, умінь і навичок при вивченні профілюючих дисциплін і визначенні їх місця в технології професійної підготовки майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання.

Зміст професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання інтегрує в собі професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури та майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання.

Нами було розроблено Навчальний план підготовки фахівців з вищою освітою у галузі знань 0102 Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” з напрямку підготовки 6.010201 фізичне виховання з кваліфікацією: бакалавр з фізичного виховання та спорту, вчитель фізичної культури, фахівець з адаптивного фізичного виховання.

Вибіркова частина складається з циклу дисциплін самостійного вибору навчального закладу і циклу дисциплін вільного вибору студентів. На цикл дисциплін самостійного вибору навчального закладу відводиться 15,5 кредитів, які складають 558 годин, з них – 118 годин лекцій та 116 годин практичних занять, 324 годин самостійної роботи. До циклу дисциплін самостійного вибору навчального закладу ми пропонуємо ввести такі дисципліни: окремі методики адаптивного фізичного виховання – 180 годин, адаптивна рухова рекреація – 108 годин, фізична реабілітація осіб з особливими потребами – 108 годин, адаптивний спорт – 90 годин, лікарсько-педагогічний контроль в адаптивному фізичному вихованні – 72 години. На цикл дисциплін вільного вибору студентів відводиться 9,5 кредитів, які складають 3420 години, з них 66 годин лекцій та 60 годин практичних занять, 216 годин самостійної роботи. До циклу дисциплін вільного вибору студентів ми пропонуємо ввести такі дисципліни: корекційна педагогіка – 144 години, тифлопсихологія – 36 годин, логопсихологія – 54 години, сурдопсихологія – 54 години, технічні засоби в адаптивному фізичному вихованні – 54 години.

Навчальним планом передбачено складання студентами державного іспиту (теорія та методика фізичного виховання, теорія та методика адаптивного фізичного виховання) у 8 семестрі.

У змісті професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання за освітньо-кваліфікаційним рівнем “магістр” з терміном навчання 1 рік на базі освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр фізичного виховання та спорту” виокремлено цикл дисциплін, до якого входять дисципліни: охорона праці в галузі, цивільна оборона, наукові засади підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання, міжнародний олімпійський та спортивний рух інвалідів, методика проведення

занять з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах, інноваційні технології в адаптивному фізичному вихованні, методи наукових досліджень у адаптивному фізичному вихованні, основи лекторської майстерності.

Проаналізовано навчальні програми з дисциплін “Теорія та методика адаптивного фізичного виховання”, “Окремі методики адаптивного фізичного виховання”, “Адаптивна рухова рекреація”, “Адаптивний спорт”, “Лікарсько-педагогічний контроль в адаптивному фізичному вихованні”, які мають важливе значення для професійної самореалізації майбутнього фахівця.

Визначено доцільні форми (лекції, практичні та семінарські заняття, самостійна та індивідуальна робота, виробнича практика) і методи професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання (ділові ігри, дискусії, студентські олімпіади, написання сценаріїв проведення рекреаційних заходів з людьми з особливим потребами, пошук інформації в Інтернеті, підготовка власної презентації, використання електронних підручників і електронної пошти, комп’ютерна діагностика).

Для педагогічного оцінювання ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання розроблено комп’ютерну програму “КСЛ: Тестувальний комплекс щодо формування готовності майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до майбутньої професійної діяльності” (у співавторстві з Л.П.Сущенко, О.М.Лінчуком).

Визначено основні напрями модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах України, до яких віднесено: відкриття напрямку підготовки бакалаврів і магістрів зі спеціальності “Адаптивне фізичне виховання”; визначення змісту підготовки й розробка державного освітнього стандарту вищої професійної освіти зі спеціальності “Адаптивне фізичне виховання” відповідно до вимог Болонської Декларації; розробка змісту й реалізація дисциплін спеціалізації “Спортивна підготовка інвалідів (адаптивний спорт)”, “Адаптивна рухова рекреація”; розробка змісту магістерської підготовки зі спеціальності “Адаптивне фізичне виховання”; розширення системи перепідготовки й підвищення кваліфікації кадрів; введення наукової спеціальності; створення інформаційно-освітніх і науково-практичних центрів для проведення наукових досліджень, комплексного науково-методичного забезпечення збірних команд спортсменів-інвалідів.

У шостому розділі **“Організація та результати педагогічного експерименту”** розкрито етапи організації впровадження моделі професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах; проаналізовані результати експериментального застосування моделі професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

Відповідно до структурних компонентів готовності (мотиваційного, когнітивного, рефлексивно-діяльнісного, особистісного) визначені й обґрунтовані *критерії* сформованості готовності майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності, що відображають: сформованість у майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання позитивної мотивації до професійної діяльності; ступінь оволодіння майбутніми фахівцями з адаптивного фізичного виховання теоретичними знаннями з професійно-орієнтованих дисциплін і дисциплін спеціалізації; ступінь оволодіння майбутніми фахівцями з адаптивного фізичного виховання вміннями, необхідними для професійної діяльності; ступінь сформованості у майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання студентів творчого потенціалу та комунікативних здібностей до діалогу.

Показниками сформованості у майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання позитивної мотивації до професійної діяльності визначено мотиваційно-ціннісне ставлення до роботи у галузі адаптивної фізичної культури, спрямоване на успіх у майбутній професійній діяльності, наявність інтересу до професійно-орієнтованих дисциплін, стійких бажань проводити фізкультурно-оздоровчу роботу з людьми з особливими потребами, установка на необхідність їх оздоровлення, готовність до саморозвитку та самоосвіти.

Показниками оволодіння майбутніми фахівцями з адаптивного фізичного виховання теоретичними знаннями з професійно орієнтованих дисциплін і дисциплін спеціалізації визначено повноту та ґрунтовність засвоєння системних знань, умінь і навичок з професійно орієнтованих дисциплін і дисциплін спеціалізації, вміння використовувати знання під час виконання професійно значущих видів професійної діяльності.

Показниками оволодіння майбутніми фахівцями з адаптивного фізичного виховання вміннями, необхідними для професійної діяльності, визначено наявність оцінних, гностичних, прогностичних, проектувальних, конструктивних та організаторських умінь, спроможність визначити свої дії, адекватна самооцінка професійної компетентності.

Показниками сформованості у майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання творчого потенціалу та комунікативної готовності до діалогу є повнота прояву творчого потенціалу особистості майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання, вміння спілкуватися, соціальна й особистісна толерантність, такт, емпатія, володіння спеціальною професійною термінологією, гуманність. Рівнями професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах визначено високий, середній та низький.

Для проведення педагогічного експерименту нами здійснено добір та модифікацію методик, а саме: тест Т.Єлєрса “Мотивація до успіху” (для визначення рівня сформованості мотиваційного компонента), тести на визначення творчого потенціалу та комунікативної готовності до діалогу з

дитиною (за методикою І.І.Риданової) (для визначення рівня сформованості особистісного компонента). Для визначення рівня сформованості когнітивного компонента у співавторстві розроблено тестові завдання з адаптивної фізичної культури. Для оцінки рівня сформованості показників рефлексивно-дільнісного компонента професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах була розроблена відповідна картка, яка подана у додатках.

Для проведення констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту була визначена репрезентативна вибірка кількості студентів Луцького інституту розвитку людини Університету “Україна” та Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Важливим було дотримання кількісної та якісної репрезентативності під час відбору експериментальної і контрольної груп. Експериментальну (135 осіб) і контрольну (128 осіб) групи склали студенти 3-4 курсів. Неварійованою в експерименті була майже однакова кількість студентів експериментальної і контрольної груп (відповідно 135 і 128 осіб). До величин, що варіювалися, було віднесено зміст, форми та методи професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

Студенти контрольної групи навчалися за традиційною методикою викладання дисциплін, процес навчання студентів експериментальної групи супроводжувався впровадженням комплекту навчально-методичних матеріалів, розробленим у співавторстві, до якого увійшли: навчальний та навчально-методичний посібники, методичні рекомендації, тестові завдання, електронні підручники.

З метою визначення однорідності навчальних груп, які брали участь у педагогічному експерименті, а також правильності вибірки, була здійснена перевірка за допомогою t-критерію Стьюдента та факторного аналізу.

Результати *констатувального етапу* педагогічного експерименту підтвердили наявність низького рівня сформованості готовності майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності. *Формувальний етап* педагогічного експерименту був спрямований на впровадження моделі професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

Дані експериментальної роботи свідчать, що всі показники формування готовності майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності в студентів експериментальної групи вищі, ніж у студентів контрольної групи (табл. 1).

Дані експериментальної роботи свідчать, що збільшилась кількість студентів з *високим рівнем* сформованості мотивації до успіху особистості майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання в експериментальній групі на 22,97%, у контрольній групі – на 7,03%; оволодіння майбутніми фахівцями з адаптивного фізичного виховання знаннями з професійно

Рівні сформованості компонентів готовності майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності, %

Компоненти готовності	Кількість студентів експериментальної групи, n = 135						Кількість студентів контрольної групи, n = 128					
	Рівні сформованості											
	високий		середній		низький		високий		середній		низький	
	до	після	до	після	до	після	до	після	до	після	до	після
Мотиваційний	13,33	36,3	65,93	49,63	20,74	13,97	10,16	17,19	67,19	62,5	22,66	20,31
Когнітивний	8,89	27,41	51,85	54,81	39,26	17,78	5,47	13,28	40,63	52,34	53,91	34,38
Рефлексивно-діяльнісний	8,89	27,41	63,7	68,89	27,41	3,7	8,59	14,84	69,53	78,91	21,88	6,25
Особистісний												
а) творчий потенціал;	8,89	34,07	28,15	63,7	62,96	2,22	9,38	17,97	51,56	73,44	39,06	30,47
б) комунікативні здібності	11,11	34,07	48,89	51,11	40	14,82	10,16	16,4	30,46	55,47	59,38	28,13

орієнтованих дисциплін і дисциплін спеціалізації в експериментальній групі – на 18,52%, у контрольній групі – на 7,81%; оволодіння майбутніми фахівцями з адаптивного фізичного виховання вміннями, необхідними для професійної діяльності, в експериментальній групі – на 18,52%, у контрольній групі – на 6,25%; сформованості творчого потенціалу майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання в експериментальній групі – на 25,18%, у контрольній групі – на 8,59%; сформованості комунікативних здібностей майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання до діалогу в експериментальній групі – на 22,96%, у контрольній групі – на 6,25%.

Зменшилася кількість студентів з *середнім рівнем* сформованості мотивації до успіху особистості майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання в експериментальній групі на 16,3%, у контрольній групі – на 4,69%.

Збільшилась кількість студентів з *середнім рівнем* оволодіння майбутніми фахівцями з адаптивного фізичного виховання знаннями з професійно орієнтованих дисциплін і дисциплін спеціалізації в експериментальній групі на 2,96%, у контрольній групі – на 11,71%; оволодіння майбутніми фахівцями з адаптивного фізичного виховання вміннями, необхідними для професійної діяльності, в експериментальній групі – на 5,19%, у контрольній групі – на 9,38%; сформованості творчого потенціалу майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання в експериментальній групі – на 35,55%, у контрольній

групі – на 21,88%; сформованості комунікативних здібностей майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання до діалогу в експериментальній групі – на 2,22%, у контрольній групі – на 25%.

Зменшилася кількість студентів з *низьким рівнем* сформованості мотивації до успіху особистості майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання в експериментальній групі на 6,77%, в контрольній групі – на 2,35%; оволодіння майбутніми фахівцями з адаптивного фізичного виховання знаннями з професійно-орієнтованих дисциплін і дисциплін спеціалізації в експериментальній групі – на 21,48%, в контрольній групі – на 19,53%; оволодіння майбутніми фахівцями з адаптивного фізичного виховання вміннями, необхідними для професійної діяльності, – на 23,71%, у контрольній групі – на 15,63%; сформованості творчого потенціалу майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання в експериментальній групі – на 60,74%, у контрольній групі – на 30,47%; сформованості комунікативних здібностей готовності майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання до діалогу в експериментальній групі – на 25,19%, у контрольній групі – на 31,25%.

Факторний аналіз показав, що серед структурних компонентів готовності до професійної діяльності студентів експериментальної групи наприкінці педагогічного експерименту найбільш значущими були показник сформованості когнітивного компоненту (С – 0,417), показник сформованості творчого потенціалу “Т” (J – 0,537), показник сформованості комунікативних здібностей “К” до діалогу (K – 0,542). Факторна структура готовності до професійної діяльності студентів контрольної групи наприкінці педагогічного експерименту практично не змінилася.

Викладені результати роботи були узагальнені за кількісними і якісними показниками, одержаними у вищих навчальних закладах м. Вінниці, м. Запоріжжя, м. Івано-Франківська, м. Києва, м. Луцька, м. Рівного, м. Черкас.

ВИСНОВКИ

1. Теоретичний аналіз проблеми дослідження засвідчив, що професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання є досить молодим й швидко прогресуючим напрямом професійної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі України. Водночас світовий досвід підготовки майбутніх фахівців для галузі адаптивної фізичної культури, здобутки у вирішенні завдань формування готовності майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності актуалізують проблему професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах, потребують її системного та комплексного розв’язання. Актуальність і доцільність обраної теми дослідження зумовлюються наступним: відсутністю в Україні сучасних моніторингових комплексних досліджень готовності майбутніх фахівців до

професійної діяльності у сфері адаптивного фізичного виховання; новими завданнями щодо підготовки фахівців, здатних освоїти інноваційні технології в адаптивному фізичному вихованні, володіти високою мобільністю й адаптацією до змінюваних виробничих і соціальних вимог, необхідністю переосмислення функціонального призначення адаптивного фізичного виховання у життєдіяльності людини з особливими потребами.

2. Професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання розглядається як процес, який здійснюється у вищих навчальних закладах з метою підготовки кваліфікованого фахівця відповідного профілю, конкурентоспроможного на ринку праці, компетентного у створенні програм фізичного виховання людей з особливими потребами різних категорій і віку, здатного допомогти їм адаптуватися до умов навколишнього середовища, готового до постійного професійного зростання та соціальної професійної мобільності. Готовність майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності розглядається як інтегративне утворення особистості, що включає високу мотивацію вибору навчальної й професійної діяльності, професійно значущі якості особистості, сукупність професійно орієнтованих знань, умінь і навичок, а також досвід застосування засобів фізичного виховання з метою соціалізації людей з особливими потребами, покращення їх фізичних і психічних здібностей та вдосконалення їх функціональних можливостей. Адаптивне фізичне виховання розглядається як процес покращення фізичних і психічних здібностей людини з особливими потребами, розвитку її фізичних якостей, формування у неї рухових умінь та навичок, необхідних для адаптації до навколишнього середовища та інтеграції в сучасний соціальний і культурний простір.

3. Компетентісно орієнтована професійна підготовка майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах має включати три рівні: рівень вузькоспеціальної компетентності формує професійну спрямованість і систему знань, умінь і навичок, які сприяють набуттю досвіду вирішення типових професійних завдань і проблем; рівень соціально-професійної компетентності об'єднує соціальну й спеціальну компетентність і характеризує здатність індивіда ставити проблему професійної реалізації одночасно в соціальних й особистісних категоріях; рівень індивідуально-професійної компетентності спрямовується на самореалізацію майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання, формування його особистої філософії й досягнення особистого успіху. Реалізація всіх трьох рівнів у процесі підготовки фахівця в системі вищої фізкультурної освіти дозволить майбутньому фахівцеві з адаптивного фізичного виховання успішно адаптуватися до сучасного динамічного світу, бути конкурентоспроможним, постійно підвищувати рівень власної кваліфікації.

Компетентісно орієнтована професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання ґрунтується на загальних дидактичних

принципах організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, специфічних принципах змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання, принципах, які стосуються оволодіння студентами навчальною інформацією.

Професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання є складовою системи професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту та передбачає органічне поєднання у навчально-виховному процесі традиційних та інноваційних методів навчання, комплексне використання друкованих і електронних засобів навчання, впровадження традиційних і дистанційних форм навчання.

4. Теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено модель професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах, яка включає такі структурні блоки: цільовий, теоретико-методологічний, змістовий, процесуальний, організаційний, оціночно-результативний. Цільовий блок визначається метою та завданнями професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах. Теоретико-методологічний блок визначається методологічними підходами та принципами професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах. Змістовий блок визначається системою знань, умінь та навичок з навчальних дисциплін: “Теорія та методика адаптивного фізичного виховання”, “Окремі методики адаптивного фізичного виховання”, “Адаптивна рухова рекреація”, “Фізична реабілітація осіб з особливими потребами”, “Адаптивний спорт”, “Лікарсько-педагогічний контроль в адаптивному фізичному вихованні”, “Технічні засоби у адаптивному фізичному вихованні” та функціями. Процесуальний блок визначається формами та методами професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах. Оціночно-результативний блок визначається структурними компонентами готовності майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності: мотиваційним, когнітивним, рефлексивно-діяльним, особистісним; критеріями та показниками сформованості готовності майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності та рівнями (низьким, середнім і високим). Результатом є позитивна динаміка рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності.

5. Визначено та обґрунтовано критерії сформованості готовності майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності, що відображають: сформованість у майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання позитивної мотивації до професійної діяльності; ступінь оволодіння майбутніми фахівцями з адаптивного фізичного виховання теоретичними знаннями з професійно-орієнтованих дисциплін і

дисциплін спеціалізації; ступінь оволодіння майбутніми фахівцями з адаптивного фізичного виховання вміннями, необхідними для професійної діяльності; ступінь сформованості у майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання студентів творчого потенціалу та комунікативних здібностей до діалогу. Аналіз результатів дослідження показав, що наприкінці педагогічного експерименту спостерігається істотна відмінність між середнім значенням показника сформованості мотивації “М” (відповідно $15,26 \pm 0,49$ балів) студентів контрольної групи і середнім значенням показника сформованості мотивації “М” (відповідно $17,41 \pm 0,39$ балів) студентів експериментальної групи; між середнім значенням показника оволодіння знаннями “З” (відповідно $18,55 \pm 0,35$ балів) студентів контрольної групи і середнім значенням показника оволодіння знаннями “З” (відповідно $20,96 \pm 0,32$ балів) студентів експериментальної групи; між середнім значенням показника оволодіння уміннями “У” (відповідно $12,4 \pm 0,19$ балів) студентів контрольної групи і середнім значенням показника оволодіння уміннями “У” (відповідно $13,21 \pm 0,19$ балів) студентів експериментальної групи; між середнім значенням показника сформованості творчого потенціалу “Т” (відповідно $37,6 \pm 0,89$ балів) студентів контрольної групи і середнім значенням показника сформованості творчого потенціалу “Т” (відповідно $44,84 \pm 0,61$ балів) студентів експериментальної групи; між середнім значенням показника сформованості комунікативних здібностей “К” (відповідно $55,66 \pm 0,69$ балів) студентів експериментальної групи і середнім значенням показника сформованості комунікативних здібностей “К” (відповідно $52,02 \pm 0,37$ балів) студентів контрольної групи.

6. Виявлено, що організаційно-методичними умовами професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання є: відбір змісту, організаційних форм і методів професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах, організацію індивідуальної та самостійної роботи студентів за кредитно-модульною формою організації навчально-виховного процесу, впровадження інноваційних педагогічних технологій, моніторинг знань студентів, використання комп’ютерних технологій для педагогічного оцінювання результатів професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання.

7. Розроблено та впроваджено в навчально-виховний процес підготовки майбутніх фахівців навчально-методичний комплект для професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання для студентів і викладачів вищих навчальних закладів України.

Дисертаційне дослідження не вичерпує всіх завдань щодо професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у вивченні шляхів підвищення ефективності системи професійної підготовки

майбутніх фахівців, зокрема у розробці педагогічних технологій використання засобів дистанційної освіти у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах.

Основний зміст дисертації відображено в таких публікаціях:

Монографія

1. Карпюк Р.П. Професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання: теорія та методика [монографія] / Роман Петрович Карпюк. – Луцьк : ВАТ “Волинська обласна друкарня”, 2008. – 504 с.

Навчальний та навчально-методичний посібники

2. Карпюк Р.П. Термінологія вищої фізкультурної освіти з напрямку “Адаптивне фізичне виховання” [навч. посібник] / Р.П.Карпюк, Л.П.Сущенко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2008. – 112 с. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Лист № 14/18-Г-2632 від 04.12.08.

3. Карпюк Р.П. Професійна підготовка фахівців для галузі адаптивної фізичної культури в зарубіжних країнах [навч.-метод. посібник] / Р.П.Карпюк, Л.П.Сущенко. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2008. – 60 с.

Навчальні програми та навчально-методичні матеріали

4. Карпюк Р.П. Навчальна програма з дисципліни “Теорія та методика адаптивного фізичного виховання” для спеціалізації “Адаптивне фізичне виховання” / Р.П.Карпюк, О.Г.Томашук. – Луцьк : ЛІРоЛ Університету “Україна”, 2009. – 13 с.

5. Карпюк Р.П. Навчальна програма з дисципліни “Вступ до спеціальності” для спеціалізації “Адаптивне фізичне виховання” / Р.П.Карпюк, О.Г.Томашук. – Луцьк : ЛІРоЛ Університету “Україна”, 2009. – 13 с.

6. Карпюк Р. П. Навчальна програма з дисципліни “Лікарсько-педагогічний контроль в адаптивному фізичному вихованні” для спеціалізації “Адаптивне фізичне виховання” / Р.П.Карпюк, А.М.Сітовський. – Луцьк : ЛІРоЛ Університету „Україна”, 2009. – 11 с.

7. Карпюк Р. П. Навчальна програма з дисципліни “Окремі методики адаптивного фізичного виховання” для спеціалізації “Адаптивне фізичне виховання” / Р.П.Карпюк, О.Г.Томашук. – Луцьк : ЛІРоЛ Університету “Україна”, 2009. – 13 с.

8. Карпюк Р. П. Навчальна програма з дисципліни “Технічні засоби в адаптивному фізичному вихованні” для спеціалізації “Адаптивне фізичне виховання” / Р.П.Карпюк, І.В.Савчук. – Луцьк : ЛІРоЛ Університету “Україна”, 2009. – 10 с.

9. Карпюк Р. П. Навчальна програма з дисципліни “Фізична реабілітація осіб з особливими потребами” для спеціалізації “Адаптивне

фізичне виховання” / Р.П.Карпюк, Н.О.Белікова. – Луцьк : ЛІРоЛ Університету “Україна”, 2009. – 10 с.

10. Навчальна програма з дисципліни “Адаптивний спорт” для спеціалізації “Адаптивне фізичне виховання” / Р.П.Карпюк, О.Г.Томашук. – Луцьк : ЛІРоЛ Університету “Україна”, 2009. – 14 с.

11. Карпюк Р. П. Навчальна програма з дисципліни “Адаптивна рухова рекреація” для спеціалізації “Адаптивне фізичне виховання” / Р.П.Карпюк, Ю.М.Андрійчук. – Луцьк : ЛІРоЛ Університету „Україна”, 2009. – 12 с.

12. Карпюк Р.П. Історія адаптивного спорту [методичні рекомендації для студентів вищих навчальних закладів] / Р.П.Карпюк, Л.П.Сущенко. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2008. – 36 с.

13. Карпюк Р.П. Тестові завдання з адаптивної фізичної культури / Р.П.Карпюк, Л.П.Сущенко. – К : ТОВ “Козарі”, 2007. – 48 с.

14. Томашук О.Г. Тестові завдання з теорії та методики фізкультурно-оздоровчої роботи в центрах інваспорту / О.Г.Томашук, Р.П.Карпюк. – К. : ТОВ “Козарі”, 2008. – 40 с.

Статті у наукових фахових виданнях

15. Карпюк Р.П. Формування педагогічної позиції майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у процесі фахової підготовки / Р.П.Карпюк // Педагогічний процес. – 2007. – №3. – С. 79-90.

16. Карпюк Р.П. Особистісно орієнтована професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання / Р.П.Карпюк // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2007. – Вип. III-IV. – С. 56-62.

17. Карпюк Р.П. Формування професійної компетентності майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання / Р.П.Карпюк // Педагогічний процес. – 2007. – №4. – С. 55-64.

18. Карпюк Р.П. Професійне самовдосконалення майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання / Р.П.Карпюк // Проблеми педагогічних технологій. – 2008. – №1(38). – С. 207-212.

19. Карпюк Р.П. Понятійний аспект освітянської складової професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання / Р.П.Карпюк // Наукові записки: [збірник наукових статей] / Міністерство освіти і науки України; Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова; укл. Л.Л.Макаренко. – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – Вип. LXXII (72) – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – С. 83-91.

20. Карпюк Р.П. Основні дефініції щодо професійної підготовки майбутніх фахівців зі спеціалізації “Адаптивне фізичне виховання” / Р.П.Карпюк // Наукові записки: [збірник наукових статей] / Міністерство освіти і науки України; Національний педагогічний університет імені

М.П.Драгоманова; укл. Л.Л.Макаренко. – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – Вип. LXXIII (73) – С. 107-115.

21. Карпюк Р.П. Професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивної фізичної культури в Російській Федерації / Р.П.Карпюк // Педагогічний процес. – 2008. – №1. – С.82-91.

22. Карпюк Р.П. Аналіз зарубіжних навчальних планів підготовки фахівців для галузі адаптивної фізичної культури / Р.П.Карпюк // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. монографія / за ред. проф. С.С.Єрмакова. – Харків: ХДАДМ (ХХП), 2008. – № 11. – С. 88-91.

23. Карпюк Р.П. Формування ціннісних орієнтацій у майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання / Р.П.Карпюк // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2008. – № 39 – С. 57-60.

24. Карпюк Р.П. Концепція професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах / Р.П.Карпюк // Наукові записки: [збірник наукових статей] / Міністерство освіти і науки України; Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова; укл. П.В.Дмитренко, Л.Л.Макаренко. – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – Вип. LXXIV (74). – С. 94-102.

25. Карпюк Р.П. Функції системи професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання / Р.П.Карпюк // Наукові записки: [збірник наукових статей] / Міністерство освіти і науки України; Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова; укл. П.В.Дмитренко, Л.Л.Макаренко. – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – Вип. LXXV (75). – С. 112-120.

26. Карпюк Р.П. Термінологія професійної складової підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання / Р.П.Карпюк // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія №5. Педагогічні науки: реалії та перспективи: збірник наукових праць / За ред. П.В.Дмитренка, Л.Л.Макаренко. – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – Вип. 10. – С. 57-63.

27. Карпюк Р.П. Аналіз професійної підготовки майбутніх фахівців для галузі адаптивної фізичної культури у різних країнах Європи та Америки / Р.П.Карпюк // Наукові записки: [збірник наукових статей] / Міністерство освіти і науки України; Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова; укл. Л.Л.Макаренко. – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – Вип. LXXVI (76). – С. 115-122.

28. Карпюк Р.П. Закордонний досвід організації підготовки фахівців для галузі адаптивної фізичної культури / Р.П.Карпюк // Наукові записки: [збірник наукових статей] / Міністерство освіти і науки України; Національний

педагогічний університет імені М.П.Драгоманова; укл. Л.Л.Макаренко. – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – Вип. LXXVII (77). – С. 79-86.

29. Карпюк Р.П. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання в умовах сучасної парадигми вищої освіти / Р.П.Карпюк // Наукові записки: [збірник наукових статей] / Міністерство освіти і науки України; Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова; укл. П.В.Дмитренко, Л.Л.Макаренко. – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – Вип. LXXVIII (78). – С. 111-118.

30. Карпюк Р.П. Організація неперервної педагогічної практики майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання / Р.П.Карпюк // Наукові записки: [збірник наукових статей] / Міністерство освіти і науки України; Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова; укл. Л.Л.Макаренко. – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – Вип. LXXIX (79). – С. 89-97.

31. Карпюк Р.П. Підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до формування моральних якостей учнів з особливими потребами / Р.П.Карпюк // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету. Серія педагогічна. – Вип. XV. – Кам'янець-Подільський : ПП Мошак М.І., 2008. – С. 48-50.

32. Карпюк Р.П. Зміст професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивної фізичної культури в Російській Федерації / Р.П.Карпюк // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Науково-методичний журнал. – 2008. – Вип. 1. – С. 124-129.

33. Карпюк Р.П. Особливості адаптації осіб з обмеженими можливостями та інвалідів у соціокультурний простір за допомогою засобів адаптивної фізичної культури / Р.П.Карпюк // Проблеми педагогічних технологій. – 2009. – №3-4. – С. 138-145.

34. Карпюк Р.П. Психолого-педагогічні засади адаптації до соціокультурного простору осіб з обмеженими можливостями засобами адаптивної фізичної культури / Р.П.Карпюк // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 50. – Частина 2. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2008. – С. 316-320.

35. Карпюк Р.П. Принципи професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищій школі / Р.П.Карпюк // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків : ХДАДМ (ХХП), 2009. – № 5. – С. 118-121.

36. Карпюк Р.П. Особливості професійної підготовки фахівців для галузі адаптивної фізичної культури в зарубіжних країнах / Р.П.Карпюк // Актуальні проблеми навчання і виховання людей з особливими потребами: зб. наук. праць. – №6 (8). – К: Університет “Україна”, 2009. – С. 110-118.

37. Карпюк Р.П. Адаптивне фізичне виховання як новий напрямок в українській системі освіти / Р.П.Карпюк // Вісник Чернігівського державного

педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Випуск 64. Серія: педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт: Збірник. – Чернігів : ЧДПУ, 2009. – №64. – С. 47-51.

Матеріали конференцій

38. Карпюк Р.П. Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання / Р.П.Карпюк // Перший крок у науку: матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції / Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка. – 2008. – Т.3. – С. 99-103.

39. Карпюк Р.П. Теоретичні засади професійної готовності до педагогічної діяльності майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання / Р.П.Карпюк // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: Зб. наукових праць Волинського національного університету імені Лесі Українки 29-31 травня 2008 р. / Волинський національний університет імені Лесі Українки. – 2008. – Т. 1.– С. 178-181.

40. Карпюк Р.П. Адаптивне фізичне виховання як передумова зміцнення здоров'я інвалідів / Р.П.Карпюк, Л.П.Сущенко // Здорове довкілля – здорова нація: матеріали міжнар. наук.-практ. конференції 12-15 червня 2008 року / Бердянський державний педагогічний університет. – Бердянськ, 2008. – С. 37-39.

41. Карпюк Р.П. Сучасна термінологія адаптивної фізичної культури / Р.П.Карпюк, Л.П.Сущенко // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2008. – №3-4 – С. 220-224.

42. Карпюк Р.П. Історичні аспекти розвитку Паралімпійських ігор (1980-2008 роки) / Р.П.Карпюк // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2008. – №4 – С.221-224.

43. Карпюк Р.П. Особливості змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах України / Р.П.Карпюк // Теорія і практика фізичного виховання: Спеціальний випуск за матеріали міжнар. наук.-практ. конференції “Здоров'я і освіта: проблеми і перспективи”, Донецьк, 19-21 листопада 2008 р. / Донецький національний університет. – Донецьк, 2008. – № 2. – С. 289-294.

44. Карпюк Р. Магістральні напрями адаптивної фізичної культури / Р.Карпюк, Л.Сущенко // Валеологічна освіта в навчальних закладах України: стан, напрями й перспективи розвитку: Збірник наукових праць XV Всеукраїнської науково-практичної конференції Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. – Кіровоград, 2009. – С. 66-70.

45. Карпюк Р.П. Загальні поняття фізичної культури та освіти майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання / Р.П.Карпюк // Актуальні питання культурології: Альманах наукового товариства “Афіна” кафедри культурології: Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної

конференції “Культура XXI століття: стан, проблеми, перспективи”: У 2-х т. – Випуск 7. – Рівне : РДГУ, 2009. – Т. 1. – С. 131-133.

46. Карпюк Р.П. Людина з особливими потребами – суб’єкт педагогічної діяльності майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання / Р.П.Карпюк // Перший крок у науку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка. – 2009. – С. 24-28.

47. Карпюк Р.П. Складові професіоналізму фахівця з адаптивного фізичного виховання / Р.П.Карпюк // Проблеми здоров’я і перспективи розвитку спорту, фізичного виховання молоді в сучасному світі: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції / Бердянський державний педагогічний університет. – Бердянськ : Вид-во Ткачук О.В., 2009. – С. 10-14.

48. Карпюк Р. Перспективні напрямки розвитку адаптивного спорту / Р.Карпюк // Актуальні проблеми розвитку спорту для всіх: досвід, досягнення, тенденції: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – 2009. – С. 38-43.

49. Карпюк Р.П. Формування мотивації майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності / Р.П.Карпюк // Фізична культура, спорт та здоров’я нації: [збірник наукових статей] – Вінниця, 2009. – Т. 2. – Вип. 8. – С. 197-203.

АНОТАЦІЇ

Карпюк Р.П. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. – Київ, 2010.

У дисертації вперше теоретично обґрунтовано та розроблено концепцію компетентісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах; теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено модель професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

Уточнено понятійно-термінологічний апарат вищої фізкультурної освіти зі спеціалізації “Адаптивне фізичне виховання”, що стосується зокрема таких понять, як “професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання”, “готовність майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності”, “адаптивне фізичне виховання”; структурні компоненти готовності майбутніх фахівців з адаптивного фізичного

виховання до професійної діяльності (мотиваційний, когнітивний, рефлексивно-діяльнісний та особистісний), критерії та показники сформованості готовності майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання до професійної діяльності.

Удосконалено форми і методи професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання з урахуванням ідей гуманізації та демократизації освіти, творчого розвитку особистості, можливостей використання комп'ютерних технологій.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній фахівець з адаптивного фізичного виховання, спеціалізація “Адаптивне фізичне виховання”, вищий навчальний заклад.

Карпюк Р.П. Теоретические и методические основы профессиональной подготовки будущих специалистов по адаптивному физическому воспитанию в высших учебных заведениях. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования – Национальный педагогический университет имени М.П.Драгоманова. – Киев, 2010.

В диссертации теоретически обоснованна и разработана концепция компетентно ориентированной профессиональной подготовки будущих специалистов по адаптивному физическому воспитанию в высших учебных заведениях.

Теоретически обоснованна, разработана и экспериментально проверена модель профессиональной подготовки будущих специалистов по адаптивному физическому воспитанию в высших учебных заведениях, которая включает такие структурные блоки: целевой, теоретико-методологический, содержательный, процессуальный, организационный, оценочно-результативный. Целевой блок определяется целью и заданиями профессиональной подготовки будущих специалистов по адаптивному физическому воспитанию в высших учебных заведениях. Теоретико-методологический блок определяется методологическими подходами и принципами профессиональной подготовки будущих специалистов по адаптивному физическому воспитанию в высших учебных заведениях. Содержательный блок определяется системой знаний, умений и навыков по учебным дисциплинам: “Теория и методика адаптивного физического воспитания”, “Частные методики адаптивного физического воспитания”, “Адаптивная двигательная рекреация”, “Физическая реабилитация лиц с особенными потребностями”, “Адаптивный спорт”, “Врачебно-педагогический контроль в адаптивном физическом воспитании”, “Технические средства в адаптивном физическом воспитании” и функциями. Процессуальный блок определяется формами и методами профессиональной подготовки

будущих специалистов по адаптивному физическому воспитанию в высших учебных заведениях. Оценочно-результативный блок определяется структурными компонентами готовности будущих специалистов по адаптивному физическому воспитанию к профессиональной деятельности: мотивационным, когнитивным, рефлексивно-деятельностным, личностным; критериями и показателями сформированности готовности будущих специалистов по адаптивному физическому воспитанию к профессиональной деятельности и уровнями (низким, средним и высоким). Результатом является позитивная динамика уровней сформированности готовности будущих специалистов по адаптивному физическому воспитанию к профессиональной деятельности.

Уточнено понятийно-терминологический аппарат высшего физкультурного образования по специализации “Адаптивное физическое воспитание”, который касается в частности таких понятий, как “профессиональная подготовка будущих специалистов по адаптивному физическому воспитанию”, “готовность будущего специалиста по адаптивному физическому воспитанию к профессиональной деятельности”, “адаптивное физическое воспитание”. Профессиональная подготовка будущих специалистов по адаптивному физическому воспитанию рассматривается как процесс, который осуществляется в высших учебных заведениях с целью подготовки квалифицированного специалиста соответствующего профиля, конкурентоспособного на рынке труда, компетентного в создании программ физического воспитания людей с особенными потребностями разных категорий и возраста, способного помочь им адаптироваться к условиям окружающей среды, готовой к постоянному профессиональному росту и социальной профессиональной мобильности. Готовность будущего специалиста по адаптивному физическому воспитанию к профессиональной деятельности рассматривается как интегративное образование личности, которое включает высокую мотивацию выбора учебной и профессиональной деятельности, профессионально значимые качества личности, совокупность профессионально ориентированных знаний, умений и навыков, а также опыт применения средств физического воспитания с целью социализации людей с особенными потребностями, улучшения их физических и психических способностей и усовершенствования их функциональных возможностей. Адаптивное физическое воспитание рассматривается как процесс улучшения физических и психических способностей человека с особенными потребностями, развития его физических качеств, формирования у него двигательных умений и навыков, необходимых для адаптации к окружающей среде и интеграции в современное социальное и культурное пространство.

Уточнены структурные компоненты готовности будущих специалистов по адаптивному физическому воспитанию к профессиональной деятельности (мотивационный, когнитивный, рефлексивно-деятельностный и личностный);

критерии, показатели и уровни сформированности готовности будущего специалиста по адаптивному физическому воспитанию к профессиональной деятельности.

Усовершенствованы формы и методы профессиональной подготовки будущих специалистов по адаптивному физическому воспитанию с учетом идей гуманизации и демократизации образования, творческого развития личности, возможности использования компьютерной технологии. Разработан и внедрен учебно-методический комплект для профессиональной подготовки будущих специалистов по адаптивному физическому воспитанию для студентов и преподавателей высших учебных заведений Украины.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, будущий специалист по адаптивному физическому воспитанию, специализация “Адаптивное физическое воспитание”, высшее учебное заведение.

Karpiuk R. Theoretical and methodical foundations of the professional training of future specialists in adaptive physical education in higher educational establishments. – Manuscript.

Dissertation for taking a Doctor’s Degree of Pedagogical Sciences by speciality 13.00.04 – the theory and methods of professional education – Dragomanov National pedagogical university – Kyiv, 2010.

Conception of the competently oriented professional training of future specialists in adaptive physical education in higher educational establishments is developed and theoretically proved in dissertation.

The model of the professional training of future specialists in adaptive physical education in higher educational establishments is theoretically proved, developed and experimentally tested.

The concept-terminology apparatus of higher sports education in specialization “Adaptive physical education” which in particular such concepts as “professional training of future specialists in adaptive physical education”, “readiness of future specialist in adaptive physical education for the professional activity”, “adaptive physical education”; structural components of readiness of future specialists in adaptive physical education for the professional activity (motivational, cognitive, reflexive-active and criteria, indicators of generation of the readiness of future specialist in adaptive physical education for the professional activity The forms and methods of the professional training of future specialists in adaptive physical education taking into account the ideas of humanization and democratization of education, creative development of personality, possibilities computer technologies are improved.

The directives concerning the development and structuring of the content of the professional training of specialists in adaptive physical education in higher educational establishments got the subsequent development taking into account the

possibilities of personality of future specialist in choice of his educational and professional trajectory during integration of Ukraine in the world community.

Educational-methodical set for the professional training of future specialists in adaptive physical education is developed and implemented for the students and teachers of higher educational establishments of Ukraine.

Keywords: professional training, future specialist in adaptive physical education, specialization “Adaptive physical education”, higher educational establishment.